

UDK: 327.8 № (575.1)

Bobirjon IZZATULLAYEV,

*O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti yetakchi ilmiy xodimi,
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti mustaqil izlanuvchisi
E-mail: izzatbobur@gmail.com*

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti siyosiy fanlar nomzodi, professor Jurayev.S.A taqrizi asosida

AQSHNING MARKAZIY OSIYO TASHQI SIYOSATIDA RAQAMLI DIPLOMATIYANI OLIB BORISH USULLARI

Аннотация

Mazkur maqolada AQSHning Markaziy Osiyoga qaratilgan tashqi siyosatida raqamli diplomatiyani olib borish usullari, mexanizmlari va raqamli diplomatiya bilan shug'ullanadigan davlat idoralari keltirilgan. Shuningdek, Markaziy Osiyodagi har bir davlat bo'yicha alohida raqamli diplomatiya olib borish mexanizmlari, xususan, Internet, ijtimoiy tarmoqlar va turli dasturlarning o'rni tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: AQSH, raqamli diplomatiya, Markaziy Osiyo, Davlat departamenti, tashqi siyosat, diplomatiya, Internet, ijtimoiy tarmoqlar, zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari.

МЕТОДЫ ВЕДЕНИЯ ЦИФРОВОЙ ДИПЛОМАТИИ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ США В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Аннотация

В данной статье представлены методы, механизмы и государственные органы, занимающиеся цифровой дипломатией во внешней политике США, направленной на Центральную Азию. Также анализируются механизмы ведения цифровой дипломатии для каждой страны Центральной Азии, в частности, роль Интернета, социальных сетей и различных программ.

Ключевые слова: США, цифровая дипломатия, Центральная Азия, Государственный департамент, внешняя политика, дипломатия, Интернет, социальные сети, современные информационно-коммуникационные средства.

DIGITAL DIPLOMACY METHODS IN US FOREIGN POLICY IN CENTRAL ASIA

Annotation

This article presents the methods, mechanisms and government agencies involved in digital diplomacy in US foreign policy aimed at Central Asia. It also analyzes the mechanisms for conducting digital diplomacy for each country in Central Asia, in particular, the role of the Internet, social networks and various programs.

Key words: USA, digital diplomacy, Central Asia, Department of State, foreign policy, diplomacy, Internet, social networks, modern information and communication tools.

Kirish. Rivojlanib borayotgan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, Internet va dunyo axborot almashinuvining jadallashuvi jamiyatning barcha sohalariga, shu jumladan, xalqaro munosabatlarga ham o'z ta'sirini o'tkazdi. Diplomatiyaning ma'lum o'zgarishlarga uchrashi natijasida esa yangi "raqamli diplomatiya" atamasi paydo bo'ldi.

AQSH o'z tashqi siyosatini olib borishda va dunyoning turli mintaqalarida manfaatlarini ilgari surish hamda himoya qilishda raqamli diplomatiyadan foydalanadi. AQSHning axborot texnologilar sohasidagi yetakchi maqomi, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanib borishi va mintaqalardagi vaziyat raqamli diplomatiyani samarali olib borish imkonini beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Raqamli diplomatiya sohasida tadqiqot olib borgan mamlakatimizdagi soha mutaxassislari ichida, ayniqsa, F.M. Muxtorov, D.B. Sayfullayev, A.S. Sayfiddinov, S.A. Jurayev, A.O. Fayzullayev, M.S. Yakubov, F.S. Jurayev kabi olimlarni alohida ta'kidlab o'tishimiz mumkin.

Rossiya va MDH mamlakatlarida N.V. Novikov, N.A. Svetkova, I.V. Surma, Ye.S. Zinovyeva, D.N. Barishnikov, T.V. Zonova, A.A. Vlasov va V.V. Volkova kabi yetuk olimlarni ajratib ko'rsatish mumkin.

Raqamli diplomatiyaning borasida tadqiqotlarning salmoqli qismi AQSH va Yevropa mutaxassislari tomonidan olib borilgan ishlarga to'g'ri keladi. Jumladan, I. Manor, E.

Segev, K. Byoola, M. Xolms, F. Xanson, U. Dizard, E. Potter, Ya. Melissen, B. Xoking, R. Kampf, P. Zayb, M. Kastels kabi olimlar mazkur soha rivojiga salmoqli hissalarini qo'shishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot ishida tahlil, umumiyashtirish, mantiqiylik, tarixiylik, tizimlilik, keys-stadi, umumlashtirish, va boshqa falsafiy usullardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Raqamli diplomatiya AQSH tashqi siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biriga aylangunga qadar uzoq tajribalardan o'tgan. Zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, axborotning globallashuvi va dunyo siyosatining kuchli ta'sir vositasiga ega bo'lib borishi AQSH tashqi siyosatiga ham ta'sir o'tkazdi. AQSH hukumat tizimlarida raqamli diplomatiyani olib borish bo'yicha idoraviy tizimlar XXI asr boshlaridan boshlab shakllana bordi. Bugungi kunda kelib qo'yidagi tashkilotlar axborot kommunikatsiya sohasi va raqamli diplomatiya bilan shug'ullanadi:

Milliy xavfsizlik agentligi (National Security Agency). AQSHning kommunikatsiya sohasidagi umumiy siyosati muvofiqligi ta'minlab turadi. Milliy xavfsizlik bo'yicha maslahatchi o'rinbosari va yordamchisi birgalikda Milliy xavfsizlik kengashi (National Security Council) va Ichki xavfsizlik bo'yicha kengash (Homeland Security Council) tomonidan qabul qilingan qarorlarni amalga oshirilishi va mexanizmi uchun javobgar hisoblanadi. Shuningdek, Milliy xavfsizlik agentligining Global qamrov direktorati

(Directorate for Global Engagement) va agentliklararo siyosat qo'mitasi (Interagency Policy Committee) orqali vakolatli organlar o'rtasida kommunikatsiya bo'yicha umumiy siyosatni nazorat qiladi[1].

Davlat Departamenti (Department of State). AQSH raqamli diplomatiyasini olib boruvchi asosiy tashkilot hisoblanadi. Davlat Departamenti ko'plab bo'limlari aynan ijtimoiy diplomatiya va raqamli diplomatiya masalalari uchun mas'ul hisoblanadi[2].

Mudofaa vazirligi (Department of Defence) vazifalariga axborot operatsiyalari (Information operations), ijtimoiy diplomatiyani qo'llab-quvvatlash (Defence support to public diplomacy), jamoatchilik bilan ishlash (Public affairs) va fuqarolik ishlarini (civil affairs) qamrab oladi. Ular barchasi birgalikda milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda harbiy maqsadlar erishishga qaratilgan.

Xalqaro radio uzatuv (Broadcasting Board of Governors). O'z ichiga amerika ovozi (voice of america), ozod yevropa radiosi (Radio Free Europe), ozod osiyo radiosi

(Radio Free Asia) va boshqa mintaqaviy yirik translyasiyalarni o'z ichiga oladi. Dunyoning 60 dan ortiq tillarida 200 million auditoriyani o'z ichiga oladi va AQSH hukumati tomonidan homiylik qilinadi[3].

Qo'shma Shtatlar xalqaro rivojlanish agentligi (United States Agency for International Development). AQSHning rivojlantirish bo'yicha gumanitar ko'maklari haqida ma'lumot berib keladi. Shuningdek, yordam ko'rsatish bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri mahalliy hudud bilan bog'lanadi. Gumanitar yordamlardan tashqari, hududdagi kommunikatsiya infrastrukturani rivojlantirish va OAV o'qitishga ham ko'mak ko'rsatadi[4].

Bugungi kunda AQSHning Markaziy Osiyodagi raqamli diplomatiyasi quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilmoqda: a) internet saytlarda turli mavzulardagi dolzarb ma'lumotlarni tarqatish; b) ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish; c) veb-konferensiyalar o'tkazish; d) virtual dialoglar tashkil etish.

Jadval №1

AQSHning Markaziy Osiyoda raqamli diplomatiyani olib borish mexanizmi

№	Tadbirlar	Platformalar	Vazifalar
1	Ijtimoiy tarmoqlarda AQSH davlat va nodavlat muassasalarining rasmiy profilini yaratish	Facebook Instagram Witter Google+	AQSH Davlat Departamenti rasmiy sahifasida ijobiy xabarlarni tarqatish Mintaqadagi AQSH elchilari tomonidan turli ijobiy o'zgarishlar bo'yicha video nutqlar AQSH nodavlat muassasalarining mintqa bilan o'zaro hamkorligi va o'zgarishlar bo'yicha turli materiallar chiqarish.
2	Veb-konferensiyalar o'tkazish	Twitter Facebook	AQSH va Markaziy Osiyoga daxldor bo'lgan dolzarb mavzularni onlayn shaklda muhokama qilish
3	Mahalliy onlayn nashrlarda AQSH to'g'risida materiallar chop etish	Mahalliy nashrlarning onlayn shakli	Ijtimoiy tarmoqlarning turli platformalarida oldin nashr etilgan maqolalarni joylash va tarqatish
4	Turli masalalar yuzasidan audio materiallarni yuklash	Instagram Youtube Mytube	Videoxostlarda audio va video materiallarni yuklash va tarqatish
5	Internet foydalanuvchilar bilan dialoglar tashkil etish	Facebook Instagram Twitter	AQSH uchun muhim hisoblangan masalalarni muhokama qilish uchun ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari o'rtasida onlayn suhbatlar o'tkazish

Markaziy Osiyo mintqa davlatlaridagi yangiliklarni yoritish bo'yicha "Euroasia.net"[5] va AQSH markaziy harbiy havo kuchlarining USCENTCOM tahliliy-axborot manbasi doimiy ravishda eng so'nggi yangiliklarni mahalliy aholi tilida yoritib boradi. AQSH tomonidan moliyalashtiriladigan yuqoridagi ushbu axborot manbalari mintqa davlatlarining ko'pchilik aholisi tomonidan kuzatib borilishi bois, AQSHning raqamli diplomatiyasida samarali ta'sirga egadir[6].

AQSHning O'zbekistondagi raqamli diplomatiyasi asosan elchixonaning rasmiy veb sayti, ijtimoiy tarmoq sahifalari hamda mamlakatdagi yangiliklarni yoritib boruvchi turli saytlar orqali olib boriladi. Jumladan, ularga quyidagi platformalarni keltirib o'tish mumkin:

Veb sayt. AQSHning O'zbekistondagi elchixonasi rasmiy veb saytida asosan AQSH va O'zbekistonga aloqador yangiliklar, turli sohalaridagi o'zaro hamkorlik, USAID doirasida amalga oshirilayotgan turli loyihalar va dasturlar yoritilib boriladi. Berib borilgan yangiliklardan umumiy xulosa chiqarilsa, AQSH va O'zbekiston aloqalarining barcha sohalariga ijobiy ta'sirini ko'rsatishdan iborat[7].

Facebook. AQSHning O'zbekistondagi elchixonasining rasmiy Facebook sahifasi (88 ming kuzatuvchi) AQSH va O'zbekiston bilan bog'liq bo'lgan yangiliklarni yuklab boradi. Shuningdek, muhim voqea, bayram va o'zgarishlar haqida AQSHning O'zbekistondagi elchisining o'zbek tilida video murojaatlar qiladi. Videolar asosan bayram tabriklari, AQSHda ta'lim, inson huquqlari bo'yicha hisobot va o'zaro tashriflarga bag'ishlangan. Bundan tashqari ikki mamlakat o'rtasida aloqalardagi ijobiy o'zgarishlar, tadbirlar, tanlovlar, O'zbekistonning turizm imkoniyatlari, AQSHda o'qish uchun imkoniyatlar, qiziqarli ma'lumot va e'lonlarni o'z ichiga oladi[8].

Twitter. Elchixonaning Twitterdagi rasmiy sahifasi 2011-yil may oyida faoliyatini boshlagan bo'lib, 25.2 ming kuzatuvchiga ega. Hozirgacha 5475 ta matn yuklangan. Unda asosan O'zbekiston va AQSHga aloqador yangiliklar va o'zgarishlar, mamlakatlararo o'zaro moddiy ko'maklar, ayniqsa USAID yordamlari, AQSH borish bo'yicha viza, ta'limga oid masalalar va O'zbekistonga haqida xorijiy maqolalar ulashilgan[9].

Youtube. AQSHning O'zbekiston elchixonasi rasmiy Youtube sahifasida 3.19 ming kuzatuvchiga ega. O'z faoliyatini boshlaganiga 10 yil bo'lgan bo'lib, 131 ta video yuklangan. Ularda asosan AQSH elchisining bayram munosabati bilan tabrik nutqlari, turli tashkil etilgan tadbirlardan qisqa parchalar, elchining uchrashuvlari va nutqlarini o'z ichiga oladi.

Instagram. Elchixonaning instagram sahifasi 29.7 ming kuzatuvchiga ega bo'lib, faoliyat boshlagandan buyon hozirgacha 1298 ta rasm va videolar yuklangan. Unda asosan AQSH elchisining O'zbekistondagi rasmiy vakillari bilan uchrashuvlari, USAIDning O'zbekistonga ko'maklari va turli tanlov bo'yicha e'lonlar yuklangan[10].

So'nggi yillarda O'zbekistonda Telegram messengeri ommalashganligi bois, elchixona mazkur kanal orqali ham AQSH va O'zbekiston hamkorligiga oid turli yangiliklarni,

AQSHning O'zbekistondagi elchixonasining ijtimoiy tarmoqlaridagi rasmiy sahifalarida yuklanib borilayotgan ma'lumotlardan kelib chiqib, quyidagicha xulosaga kelish mumkin:

Birinchidan, eng ko'p uchraydigan ma'lumot AQSH va O'zbekistonga aloqador bo'lgan yangiliklar iborat. Ya'ni unda asosan AQSHning O'zbekistonga moddiy yordamlari ahamiyat qaratilgan.

Ikkinchidan, sobiq elchisi Deniyel Rozembluyum va hozirni elchi Jonatan Henikning o'zbek tilida video

murojaatlari kuzatuvchilarda ijobiy taassurot uyg'otgan. Buni ijtimoiy tarmoqlardagi sharhlardan bilish mumkin.

Uchinchidan, yangiliklarda O'zbekistondagi ijobiy o'zgarishlarga ko'proq ahamiyat qaratilgan. Xorijiy OAVda O'zbekiston ijobiy qarashda yozilgan maqolalar rasmiy sahifalarga ulashilgan. Ijtimoiy tarmoqlardagi foydalanuvchilarda salbiy qarashni keltirib chiqargan xabarlar munosabat bildirilmagan.

AQSHning Qozog'istondagi elchixonasi va konsulligi rasmiy veb sayti AQSHning dunyoda va Qozog'istondagi yangiliklar, shuningdek ikki mamlakat bilan bog'liq bo'lgan muhim xabarlarini yoritib boradi.

So'nggi yangiliklarni tahlil qiladigan bo'lsak, USAIDning turli turli sohalarga ko'rsatayotgan yordamlari, AQSH ishtirokidagi tadbirlar va yangi hamkorlik dasturlariga bag'ishlangan. Mintaqa davlatlaridan farqli o'laroq mazkur saytda "Sinszyan Ovozi" sarlavhasi ostida Xitoyning uyg'urlarga amalga oshirayotgan xatti-harakatlarini bo'yicha yangiliklar ko'p. Ushbu maxsus blogdagi yangiliklarning deyarli barcha uyg'urlarga olib borilayotgan bosim va tazyiqlar haqida.

AQSHning Qirg'izistondagi elchixonasi rasmiy veb saytida yangiliklar ruknini tahlil qiladigan bo'lsak, ikkala mamlakatga aloqador bo'lgan yangiliklar, USAID yordamlari, turli tanlovlar, AQSH Davlat Departamentining Inson huquqlari bo'yicha yillik hisoboti bag'ishlangan.

AQSHning Tojikistondagi elchixonasining rasmiy veb sayti tahlil etadigan bo'lsak, asosan AQSH va Tojikistonga o'zaro aloqador muhim yangilik, USAIDning mamlakatdagi turli loyihalari, grant va tanlovlardan iborat. So'nggi yangiliklar asosan o'zaro hamkorlikka oid yangiliklar, moddiy ko'maklar, madaniy tadbirlar, tanlov va ta'lim grantlari bo'yicha e'lonlar yoritilib boriladi.

AQSHning Turkmanistondagi elchixonasi rasmiy veb sayti tahlil etadigan bo'lsak, asosan ikki mamlakatga aloqador bo'lgan muhim xabarlar. Jumladan, o'zaro hamkorlik, USAIDning ijtimoiy va iqtisodiy sohani rivojlantirish bo'yicha loyihalari, Tashqi Ishlar vazirligining bayonotlaridan iborat.

Xulosa va takliflar. AQSHning Markaziy Osiyoda raqamli diplomatiyani olib borish usullarini tahlil qilgan holda xulosa qilish mumkin, AQSHning mintaqadagi elchixonalari tomonidan raqamli diplomatiyaning amalga oshiruvchi asosiy vositasi bo'lgan zamonaviy axborot-kommunikatsiya

vositalaridan foydalanishi tobora kuchaymoqda. Buni elchixonalarining rasmiy ijtimoiy tarmoq sahifalaridagi faolligidan ko'rishimiz mumkin. Bundan tashqari elchixona ijtimoiy tarmoq sahifalarining kuzatuv boruvchilar soni ham yildan yilga oshib bormoqda.

Bundan tashqari, AQSH elchilarining mintaqada davlatlari madaniyati, urf-odati, til va an'analariga e'tibori va ularni o'rganishi so'nggi paytlarda kuzatilmog'da. Bunday holat elchilarning mahalliy tilda nutq qilishlari va har bir bayram bilan tabriklab murojaat yo'llashidan bilinadi. AQSH raqamli diplomatiya orqali Xitoy va Rossiyaning mintaqadan uzoqlashtirishga harakat qiladi. Jumladan, AQSH Qozog'istondagi elchixonasi rasmiy veb va ijtimoiy tarmoq sahifalari orqali uyg'urlarga Xitoy tomonidan bo'layotgan bosimlarni yoritishga alohida ahamiyat beradi.

AQSHning Markaziy Osiyoda raqamli diplomatiyani olib borish usullarini tahlil qilgan holda, quyidagi takliflarni keltirish maqsadga muvofiqdir:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi tashqi faoliyatida raqamli diplomatiyaning keng imkoniyatlariga ahamiyat qaratish. Raqamli diplomatiyani rivojlantirish, asosiy vosita va mexanizmlarini ishlab chiqishda AQSH tajribasini o'rganish. O'zbekistonni xalqaro imidjini oshirishda raqamli diplomatiyaga imkoniyatlaridan foydalanish. Shuningdek, tashqi siyosiy va diplomatik vazifalarni amalga oshirishda raqamli diplomatiyani asosiy vositalardan biriga aylantirish maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchidan, O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi hamda chet eldagi diplomatik va konsullik muassasalari tomonidan raqamli diplomatiyadan keng foydalanish. Elchilar, Tashqi ishlar vazirligi va diplomatik muassasa xodimlarining ijtimoiy tarmoqlardagi faolligini oshirish. Tashqi ishlar vazirligidagi ijtimoiy diplomatiya va raqamli diplomatiyani faoliyati bilan shug'ullanadigan alohida bo'limlar tashkil etish. Tashqi ishlar vazirligi, diplomatik vakolatxonalar, konsullik muassasalari xodimlarini raqamli diplomatiya bo'yicha maxsus o'qitishni yo'lga qo'yish.

Uchinchidan, Davlat tashkilotlari, siyosiy institutlar va partiyalar zamonaviy axborot kommunikatsiyaning imkoniyatlaridan keng foydalangan holda o'z rasmiy veb va ijtimoiy sahifalarini rivojlantirish, shuningdek, aholi bilan o'zaro raqamli kommunikativ muhitini shakllantirish kerak deb o'ylayman.

ADABIYOTLAR

1. Ian Liebenberg "Defence Diplomacy and National Security Strategy: Views from the Global South" // 2020 // African Sun Media, SUN PreSS // <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1nzg1mf>
2. Jovan Kurbalija "The US is pursuing holistic digital diplomacy" // 07 September 2022 // <https://www.diplomacy.edu/blog/holistic-digital-diplomacy/>
3. Broadcasting Board of Governors // <https://www.federalregister.gov/agencies/broadcasting-board-of-governors>
4. USAID // <https://www.usaid.gov/about-us>
5. About Eurasianet.net // <https://eurasianet.org/about>
6. Mission: USCENTCOM directs and enables military operations and activities with allies and partners to increase regional security and stability in support of enduring U.S. interests. // <https://www.centcom.mil/ABOUT-US/>
7. Посольство США в Узбекистане // <https://uz.usembassy.gov/ru/>
8. U.S. Embassy Tashkent // <https://www.facebook.com/usdos.uzbekistan>
9. U.S.Embassy Tashkent // <https://twitter.com/usembtashkent>
10. Usembassytashkent // <https://www.instagram.com/usembassytashkent/>